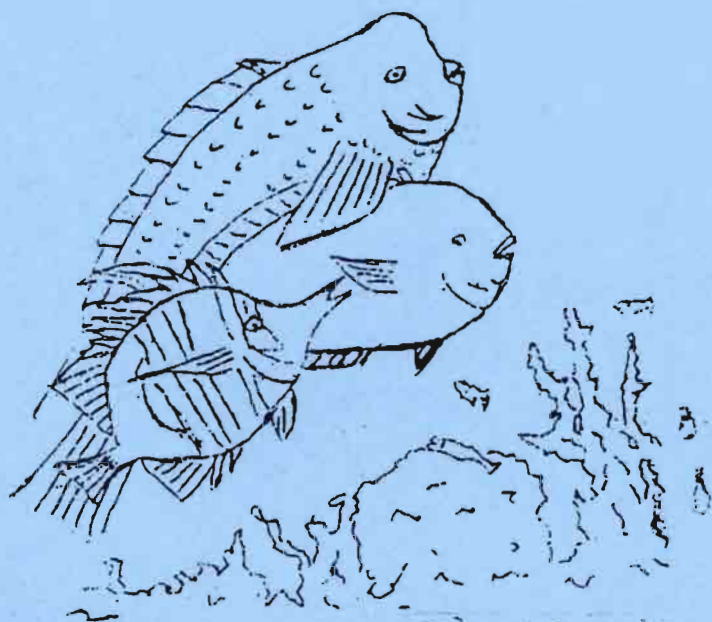

Mga Andemanan Na Mga Isturya

Javier C. Carcedo

Kagayanen

Mga Andemanan na Mga Isturya

Memorable Stories

Summer Institute of Linguistics

Translators

Publishers

2000

Published
in cooperation with the
Commission on Philippine Languages
and the
Department of Education, Culture and Sports
Manila, Philippines

This book or any part thereof may be copied or adapted and reproduced for use by any entity of the Department of Education, Culture and Sports without permission from the Summer Institute of Linguistics. If there are other organizations or agencies who would like to copy or adapt this book we request that permission first be obtained by writing to:

Summer Institute of Linguistics
Box 2270 CPO
1099 Manila

57.16-100-2C A story book in Kagayanen 13.120P-006001A
ISBN 971-18-0251-1

Printed in the Philippines

REPUBLIC OF THE PHILIPPINES
DEPARTMENT OF EDUCATION, CULTURE
AND SPORTS

Meralco Avenue, Pasig, Metro Manila

OFFICE OF THE SECRETARY

Paunang Salita

Ang mga isla, kagubatan at mga kabundukan ng ating bansa ay tahanan ng iba't-ibang pamayanang kultural na ang bawat isa ay may sariling wika at kaugalian. Ang ating kultura ay mahalagang piraso ng magandang mosaik at iyan ang bansang Pilipinas.

Ang ating bansa ay mayroong utang na loob sa pamayanang kultural. Maraming panahon na ang nagdaan na ang kaugalian, wika at magandang layunin ay nakatulong sa ikauunlad ng ating makabansang pagkamamamayan. Maipagmamalaki natin ang ating pamanang Filipino habang nagkakaroon tayo ng malawak na pang-unawa sa mga kulturang ito.

Sa mga kadahilanang ito, kinakailangang mapangalagaan ang mga wika at kinaugaliang pamayanang kultural ng Pilipino. Ang aklat na ito, na nasa wika ng pamayanang kultural ay may layuning tumulong sa pangangalaga nito. Ito ay ginawa para mapaghusay ang kakayahan sa pagbasa at pag-unawa, at para palawakin pa ang kaalaman sa pamamagitan ng pagbasa sa sariling wika. Ang paraang ito ng pag-aaral sa pamamagitan ng paggamit ng unang wika ay makapagpapaangat sa sariling wika at ang pagbabasa nito ay isang kapaki-pakinabang na karanasan.

Dahil dito, labis ang pasasalamat ng sambayanang Pilipino sa Summer Institute of Linguistics (SIL) dahil sa kanilang pagsusumigasig na mapanatili at mapalaganap ang kulturang Pilipino sa pamamagitan ng babasahing ito.

Ikinararantal, kung gayon, ng Kagawaran ng Edukasyon, Kultura at Sports na ipakilala ang aklat na ito, ang pinakabagong edisyon, para mapaunlad ang karunungan bumasa't sumulat sa pamayanang kultural. Sa pagtulong sa mga kumunidad na ito, ang kabutihan ng buong bansa ay natutulungan.

Andrew Gonzalez
ANDREW GONZALEZ, FSC
Secretary

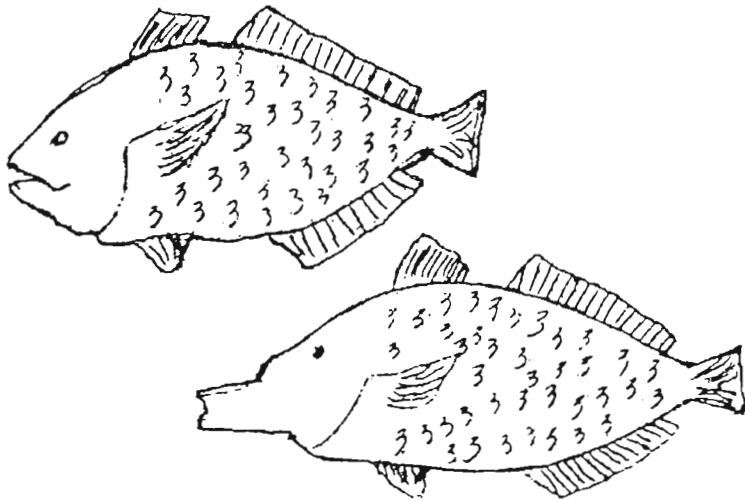

Preface

All but one of the folk tales in this book were written by the participants of a Writers' Workshop held in Cagayancillo, Palawan, in December 1988. The story written by Mrs. Cayanan was written as part of a writing contest in March 1984.

This book has been prepared for use in the Kagayanen vernacular component classes of the schools in Cagayancillo as well as for the reading enjoyment of the Kagayanen community at large.

In order to read Kagayanen pronounce the letter e like the e in the English word 'roses'. This is the same as the e in Cuyunon and Ilokano. The letter l is pronounced like the l in Filipino when it occurs at the beginning of a word or next to the letter i. The letter l also has a second special pronunciation in which the tip of the tongue touches the lower lip as the l sound is made. This "Kagayanen l" occurs in the middle or end of a word that at the same time it is not next to the vowel i. The "Kagayanen l" also occurs as the second of two dissimilar consonants together at the beginning of a word or syllable. For example, blangaw ('rainbow'). There are a few exceptions when a word begins with a "Kagayanen l". The Kagayanen language has double consonants. This is when two of the same consonant occur side by side in a word. The double consonant has a longer sound than a single consonant would have. There also is no break in pronouncing them. For example, bengngel ('deaf') is not pronounced beng-ngel, but instead the two ng's are pronounced similar to the ng's in the Filipino phrase 'malaking ngipin'. Double l in Kagayanen is not pronounced like the Spanish double l. It is pronounced as the Filipino l but held a bit longer before moving on to pronounce the next sound in the word.

Tenged Ta Sidda Na Utang-Utang

Isya na adlaw sidda na utang-utang gautang naan ta madyo. Lipo anay ba-ba din ya na kanen an gautang pa. Ta kalugayen na mga adlaw na galigad kanen pasukot en ta iya na utang. Gasukot ya ki kanen painsaan din daw ino ba-ba sidda na gautang, lipo o mlangkaw. Sabat ta gasukot, "Lipo ya." Dayon palangkawen ta utang-utang iya na ba-ba. Gasukot ula gid kaleges. Dayon uli kanen ya.

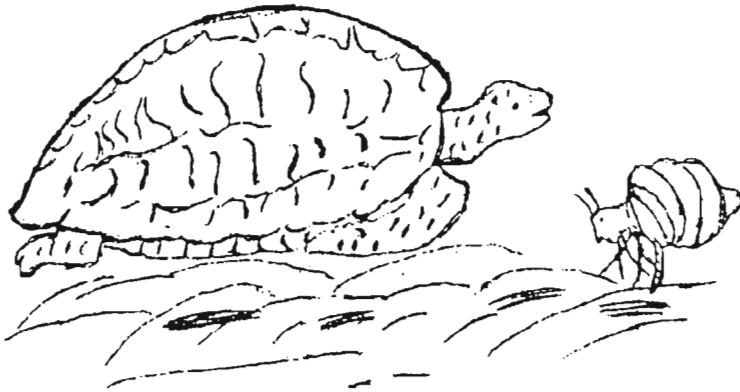
Sunod i eman na mga adlaw sidda na utang-utang nangutang isab. Piro, kanen i na nangutang, mlangkaw iya na ba-ba. Adlaw man na galigad kanen i pasukot isab ta iya na utang. Painsaan din isab gasukot ya ki kanen, "Ino ba-ba ta sidda ya na gautang ki kaon?" Ambal ta gasukot, "Mlangkaw iya na baba." Gani dayon palipo ta utang-utang iya na ba-ba. Gani gasukot ula gid isab kaleges tak sidda na utang-utang dili no malambot iya na rason.

Oyi na sidda pangaranan na utang-utang tak sikad mag-utang piro ula pagbayad.

Mrs. Emma B. Mampay
Bgy. Lipot North
Cagayancillo, Palawan

Paglumbaanay Ta Pwikan Daw Umang

Ta isya na adlaw gakitaay Pwikan i daw Umang ta isya na baybay. Pagkita ta Pwikan ta Umang i, pasaligaan din. Paambalan din na, "Nyan man na kaluya san imo a." Pasabat kanen i man ta Umang, "Ta imo a. Luya ka pa ki yaken." Ta iran na pagsabat-sabatay gaambal Pwikan i na, "Di, palumbaanay ki kisyem daw kino dalas kiten." Ta pag-ambal Pwikan gasabat man Umang i, "Di, tilawan ta palumba ki."

Ta kilem an gasapol mga umang i na ta kisyem na adlaw may palumnaanay ta Pwikan daw Umang. Gani, gaambal Umang i, "Ta anduni na kilem magtagtag kaw ta dalan na ame na agian daw maglumba kay kisyem."

Gabot en adlaw ta palumba. Papalam gid a tanan na nasyon para magatindir ta yi na palumba. Tanan na nasyon gatindir man. Anduni gaumpisa en lumnaanay i. Bag-o maumpisa may gainsa ki danen. Isya man na gatindir ta yi na palumba. Paambalan din, "Pwikan, anda ka en?" Sabat ta Pwikan, "Ee." Dason painsaan man Umang i, "Umang, anda ka en ta inyo na palumnaanay?" Sabat man ta Umang, "Ee. Anda aren en." Gasinggit en gadumala i ta palumba, "Isya, darwa, tallo, dlagan!"

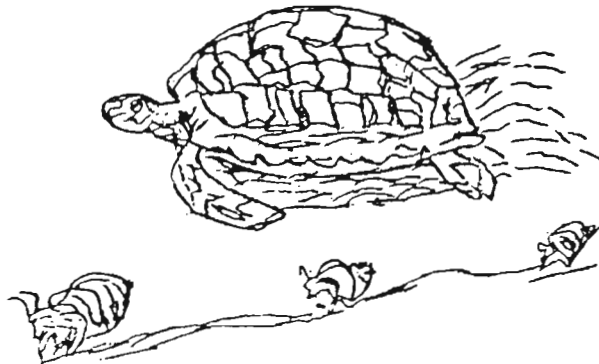
Ta iran na pagdlagan gasinggit en mga duma i danen, "Dlagan, Pwikan, dlagan!" Yi gasinggit i gadampig ki Pwikan. Gasinggit man gadampig ta Umang i, "Dlagan, Umang, dlagan! Tuduan no para kaon muna!" Sikad gid tudo iran na pagdlagan.

Anduni gasinggit Pwikan i, "Umang, indi ka en?" Sabat ta Umang, "Yaken man ni ta unaan no i!"

Na gaadyo-adyo en man iran na pagdlagan, gasinggit en man Pwikan i, "Umang, indi ka en?" Sabat ta Umang, "Yaken man ni naan ta unaan no i!" Galibeg gid ulo ta Pwikan. Tak man-o na kada insa din sigi nang na naan ta unaan Umang i.

Tudo gid dlagan ta Pwikan. Gaaso en yab-ok ta iya na pagdlagan. Ta iya na pagdlagan gabalikid Pwikan i daw gasinggit, "Umang, indi ka en?" Sabat ta Umang, "Yaken man ni madyo en, unaan ko ki kaon." Sikad gid libeg ta iya na isip na, "Man-o tak urianan a ta sikad a yi na dasig."

Tuduan din gid en dlagan din an. Piro pag-abot din ta tumanan ta lumba danen, nakita din na naan en dya kauna Umang an na gatagad kanen.

Ula gid nalam Pwikan i na paluko nang kanen i ta Umang tak umang i a iran sikad tama danen i. Duma ya Pwikan ta lumba ula a galin ta pwisto din ya. Umang ya na gasabat kanen duma ta Umang ya na kuntra din ta palumba.

Anduni Umang ya, nya daag. Ula mabuat Pwikan i tak sikad tama umang i na gatagtag.

Yi ni isya na liksyon ta isya na itlaw na sali ta bansag ta iya na lawa na dili man kasarang.

Darlie B. Buñag
Bgy. Wahig
Cagayancillo, Palawan

Indangan, Tul-ungan, daw Kalibangbang

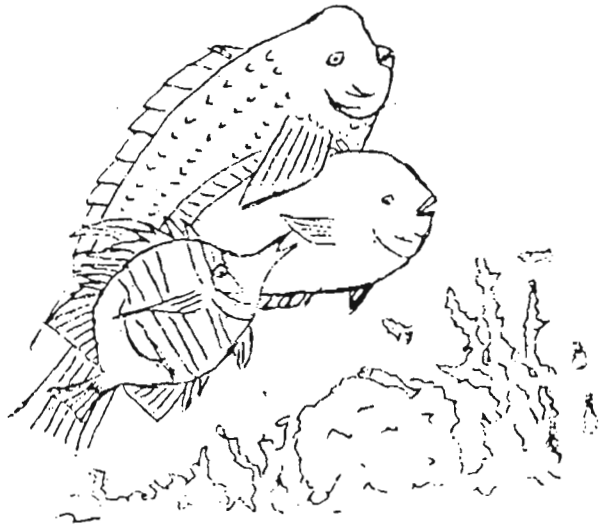
Isya na adlaw may tallo na garey na gasugranen. Lugay-lugay may blangay na gabot galin ta Negros. Pagkita ta Kalibangbang, dayon singgit na gangad tak danen naan ta dalem ta dagat, "Anen blangay! Mlagan kaw! Sanggaan ki!" Indangan i dayon sandig ta bato tak nadlek. Tul-ungan i gadlagan ta miad. Ula din nakita manunggol an. Nasanggaan din. Gaumpok gid kanen an. Kalibangbang ya gadlagan daw meddep ta mga pagang an.

Paglambay ta blangay na naan punta ta Sintro, dayon balik Tul-ungan daw ngitaen Kalibangbang an. Pagkita Kalibangbang na gabalik Tul-ungan, dayon kanen gwa. Sikad gilek ta Tul-ungan. Isip din na kanen paluko nang ta Kalibangbang. Gabuksol en takong din an. Dayon ibitan ta Tul-ungan Kalibangbang an daw kemesen ba-ba din an.

Gagilek man Kalibangbang an na gambal, "Man-e tak dayon ka nang kemes ta ba-ba ko i na ula ka en gausisa?"

Dayon sabat Tul-ungan i na, "Ano na dili ta kaw kemesen. Ta, lagen no takong ko i. Baked buksol ta takong ko i."

Na untat pagbais-bais ya danen, papangita danen Indangan ya. Nakita danen na galaway ta tunuga. "Ala," ambal ta darwa an, "Anduni silian nay langit no an." Dayon danen kamang ta uling daw timbangan ta legged lawa ta Indangan na paegget gid ta pag-ibit ta Tul-ungan.

Gani anduni malumay ka gid magluag ta tallo i na mag-arey tak talawis na langkaw en sungad ta Kalibangbang an. Tul-ungan i, sikad baked na buksol takong din an daw Indangan i

na una sa puti langit din an sikad en mitem
anduni.

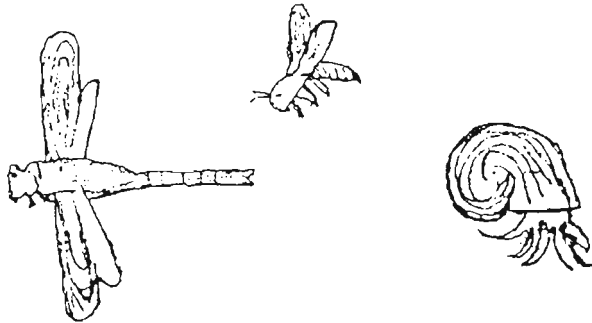
Yi en isturya ta tallo na sidda na yon en sura
danen daw lagen ta anduni.

Mr. Javier C. Carceler
Bgy. Sta. Cruz
Cagayancillo, Palawan

Isturya Ta Tallo Na Gaarey: Umang, Sibwa-sibwa, Daw Tappingan

Ta isya na adlaw, tallo na gaarey gapanaw na miling ta suba na maglangoy. Ambal ta umang ki arey din na sibwa-sibwa, "Magdala ki ta sabon para gamiten ta paglangoy." Sabat ta tappingan, "Ee, dey. Magdala ki ta sabon."

Lugar en na yaan danen ta suba, nangagaw en ta sabon daw kino ki danen mag-una ta pag-usar ta sabon. Ambal ta umang, "Yaken muna." Sabat man tappingan, "Yaken man muna maggamit ta sabon." Ti, dayon gaagaway ta sabon. Ti, ambal ta sibwa-sibwa, "Yaken nang en muna." Pasabunan din en ta miad iya na ulo asta nang en nautod.

Daw umang man ya, duro na tatawa din asta nang en gatugpa ta iya na balayan na bugtungan. Daw tappingan man ya, duro na lusko din asta nang en nautod iya na awak. Imbis na tallo na mag-arey maglangoy, naubos danen ega ta adlaw.

Uwi na isturya may liksyon na makamang ta na dili ki magdinalok.

Mrs. Catalina D. Cayanan
Bgy. Talaga
Cagayancillo, Palawan

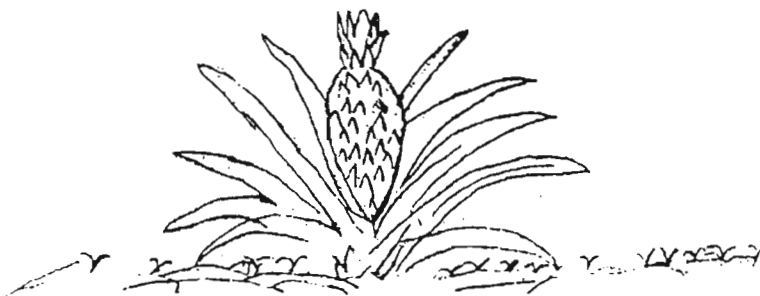
Isturya Tenged Ta Tanem Na Pinya

Ta isya na lugar naan ta uma, may isya na mag-inay. Danen i gistar nang ta isya na pagpayag. Ngaran ta dlaga i Pinang. Pinang i sikad gwapa. Kanen gid pinakagwapa ta iran na lugar. Piro sikad lain batasan din an. Pinang i sikad magbatok ta iya na nanay daw sikad magbutal ta iya na kasilingan. Daw may magmasyar na miron ki kanen, pasinggitan din daw patabog din ta iran na balay.

Isya na adlaw kanen pasugo ta iya na nanay na mandok ta waig. Kilem en piro gapanaw pa kanen i. Ula kanen nalam na may gaplano ki kanen ta malain. Appat buok na mama gatago naan ta dani waig. Pinang i paleges tapos papatay.

Nanay din i gakullaw man-o tak ula pa guli iya na bata. Iya na nanay giling ta waig. Nakita din iya na bata na patay en. Gasinggit nanay din i tak sikad tama lengessa iya na bata. Sigi agal iya na nanay. Padala din iya na bata naan ta iran na balay. Tama ittaw na giling ta iran na balay asta nang nalebbeng Pinang i.

Ta isya duminggo na galigad, iya na nanay gailing ta waig. Kanen may nakita na isya na tanem na gatubo. Sikad tama tellek daon ta tanem i. Sigi din bunyag asta na gadako tanem i. Ambal ta nanay para dili din kon malipatan iya na bata na Pinang. Miad pa kon na pangaranan din na pinya yi na tanem na gaanggid ta ngaran ta iya na bata na napatay.

Yi isturya ta tanem na pinya daw indi nakamang iya na ngaran.

Mrs. Veth T. Atilano
Bgy. Wahig
Cagayancillo, Palawan